

בע"ה

ח' ניסן תשי"פ

הן כל לבב דוי וכל ראש לחלי בהגיע הידיעות הקשות על התפשטות מחלת הקורונה בארץ הקודש וברחבי העולם, כשרבים מאחב"י ובהם גדולי ישראל ומרביצי תורה ומנהיגי קהילות שוכבים על ערש דוי ומצפים לישועה, ישלח ה' דברו וירפאם במהרה, ובעוה"ר רבים נסתלקו לבית עולמם לאחר שנחלו במחלה זו, וחלקם אף הותירו יתומים ואלמנות ה"י, והשבר בבית ישראל גדול מאוד, אוי לנו כי חטאנו, והחובה מוטלת עלינו לפשפש במעשינו ולחשוב על מה עשה ה' לנו ככה, ולתלות עינינו לקב"ה בתפילה ובתחנונים שיסיר מעלינו את המכה הזאת.

והנה בית ישראל ברוב מקומות מושבותיהם מתפללים בעת הזאת בתוך ביתם ביחידות כדי לצאת מחשש סכנה, ובוודאי הקב"ה נותן שכר לאותם הנמנעים בעת הזאת מלהתפלל בציבור, כאילו התפללו בציבור, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין מ' ע"א) "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה", אכן באתי בזה לעורר בדבר כמה הלכות הנוהגים למתפללים בתוך ביתם.

א] במקומות בהם ישנם עשרה שכנים הרואים אלו את אלו דרך החלון או מרפסת ביתם, וכולם שומעים את השי"ץ שעומד בתוך ביתו, יוכלו להצטרף למניין על ידי צירוף דרואין אלו את אלו וכמבואר במשנ"ב סי' נ"ה סקמ"ח, ומקורו מדברי הרשב"א בתשובה ח"א סי' צ"ו, [והן אמת דבביאור הלכה שם כתב דיותר טוב להחמיר בזה כיון דהרשב"א גופיה לא כתב כן אלא בדרך אפשר, אבל בניד"ד דהוי שעת הדחק, יש לסמוך על זה, וכמבואר שם בביאור הלכה ובמשנ"ב].

ומיהו נראה דכיון שהרשב"א גופיה לא כתב כן אלא בדרך אפשר, ומה עוד דישנם כמה מהראשונים שחולקים בזה על הרשב"א, וכמו שהביא באו"ז (הלכות קריאת שמע סי' ה') בשם הגאונים דבשני בתים אף על גב דרואין זה את זה אין מצטרפין, וכ"כ הרמב"ן בפסחים פ"ה ע"ב דאין מצטרפים על ידי ראייה, א"כ ראוי שהשי"ץ יוסיף תנאי שאם אין מצטרפין תהא תפילתו נדבה.

ב] ובאופן שיש שביל המפסיק בין הבתים, נראה דבשעת דחק זו יש להקל דמצטרפים רק אם עומדים במרפסות הגבוהות למעלה מעשרה טפחים, אבל אותם העומדים מתחת עשרה טפחים אינם מצטרפים למניין כשיש שביל המפסיק ביניהם. ויסוד הדבר, דהנה מקור הך הלכתא דמצטרפים כשרואים אלו את אלו, הוא מהלכות זימון וכמפורש שם בדברי הרשב"א, ובזימון גופא הלא כתב השו"ע (סי' קצ"ה א') בשם "יש מי שאומר" שאם רשות הרבים מפסקת בין שני הבתים, אינם מצטרפין בשום ענין, ובט"ז שם כתב דלאו דווקא רשות הרבים אלא גם שביל היחיד מפסיק ביניהם, [והביאו המשנ"ב שם בסק"ז], ולפי"ז לכאורה היה ראוי לומר שאין לצרף כלל למניין על ידי כמה בניינים, שהלא יש שביל מפסיק ביניהם.

והן אמת דהשולחן ערוך שם כתב הך הלכתא בשם "יש מי שאומר", אבל כבר כתב שם ב"כף החיים" דאין מי שחולק על דין זה, ומה שכתב כן המחבר בלשון "יש מי שאומר", היינו משום שלא מצאה כי אם בפוסק אחד, [וכ"כ הסמ"ע (חוי"מ ט"ז ס"ק ח')] שבכל מקום שמצא המחבר דין שאינו נזכר בש"ס ובשאר פוסקים, כתב עליו בלשון "יש מי שאומר", וכן כתב

להדיא הפמ"ג (סי' נה א"א ס"ק יב) דאם רשות הרבים מפסקת ביניהם אינם מצטרפים לגבי תפילה, ולפמ"ש"כ ה"ט"ז הרי הוא הדין גם בשביל היחיד, וא"כ לכאורה אין על מה לסמוך לצרף מניין משני בניינים שהלא יש שביל המפסיק ביניהם.

אמנם נראה לדון דכאשר עומדים במרפסת הגבוהה למעלה מעשרה טפחים, אין השביל מפסיק ביניהם, שלמעלה מעשרה לא חשיב רשות הרבים ולא הוי מקום הילוך בני אדם, ונמצא דליכא התם שביל המפסיק, וכדאשכחן כוונה לגבי שבת (שבת ז' ע"ב) דהזורק מרשות היחיד לרשות הרבים למעלה מעשרה מותר, ובשעת הדחק יש לסמוך על סברא זו להתיר כשהם למעלה מעשרה, [ובפרט דהלכה זו דרה"ר מפסקת היא חידוש, ולכן כתבה המחבר בלשון "יש מי שאומר"].

ג] והנה בעיקר הלכתא ד"רואים אלו את אלו", כבר חקרו מהו כלל הדבר בזה, אם צריך שכל העשרה יראו זה את זה, או שאחד יראה את כולם, או שהכל תלוי רק בש"ץ.

ונראה דהש"ץ שהוא העיקר צריך לראות עוד תשעה אנשים, ותו אין צריך שכל בני המניין יראו אלו את אלו. ויסוד לזה מדברי השעה"צ (סי' קצ"ה סק"ו) דאם המזמין רואה את כולם הרי הם מצטרפים אע"פ שאין כל החבורה רואים אלו את אלו, ובטעם הדבר כתב שם בשעה"צ דכיון דשתי החבורות צריכין לו שיוציאם, נחשב כשמש המשמש לשתיים דהוא מצרפן, וא"כ הוא הדין בניד"ד אם הש"ץ רואה את כולם, כיון שכולם צריכים לו הרי הוא מצרף את כולם על ידי ראייתו, אבל אם אין הש"ץ רואה את כולם, לא מהני מה שיש אחד מתוך המניין הרואה את כולם.

[והן אמת דיש מקום לדון לחלק בין תפילה לציבור לזימון, דלגבי זימון בלא ה"מזמין" אין כאן "זימון" וממילא הוא העיקר, אבל בתפילה בציבור הרי עצם התפילה בציבור הוי תפילה גם בלא הש"ץ, ולא נצרך ש"ץ אלא לחזרת הש"ץ, אך מ"מ נראה דכיון דכולם צריכים לו, כל התפילה נגררת אחריו, ואיהו הוי ראש ועיקר לתפילה, ושפיר יכול לצרף את כולם על ידי ראייתו].

ולפי"ז אם הש"ץ עומד בראש הקהל ופניו למזרח, ואינו רואה את הקהל כל זמן שלא יסובב פניו, לא מהני להיחשב רואה את כולם, וצריך שהש"ץ יעמוד במקום שרואה את כולם.

ד] ולענין קריאת התורה יוכלו להצטרף למניין באופן הנ"ל שיעמדו במרפסות ויהיו רואים אלו את אלו, ולענין "עליה לתורה", בעליות הראשונות יעלה הבעל קורא או אחרים הנמצאים בבית זה, ולאחריהם אפשר לכבד בעליות את השכנים הנמצאים בשאר המרפסות ששומעים את קריאת התורה, ואף שמחמת המרחק אינם יכולים לקרוא בספר תורה, מ"מ בשעת הדחק זו אפשר לסמוך על דעת הגר"א (סי' קל"ט, והובא במשנ"ב סי' קמ"ג ס"ק ל"ג) דסומא יכול לעלות לתורה לדידיה אף שאינו קורא בתורה, ולדידיה אין העולה לתורה צריך לקרוא יחד עם הבעל קורא, דשומע כעונה. [וכל מה שנוהגים שהעולה לתורה נגש לספר תורה, לדעת הגר"א היינו משום כבוד התורה, אך אין זה מעיקר דיני הברכה, דהא שומע כעונה, ובניד"ד דאין אפשרות ללכת לספר תורה, שפיר יכול לברך].

ודע שלדעת הרבה פוסקים מצוות קריאת התורה היא חובת ציבור ולא חובת יחיד, והמתפלל בביתו ביחידות אינו חייב מעיקר הדין לשמוע בקריאת התורה, ומהרח"ו ז"ל הביא (שער הכוונות מ"ח ע"ד) שהאר"י ז"ל לא שמע במשך תקופה קריאת התורה מחמת טעם זה.

ה] ולענין ברכת כהנים בצירוף מרפסות, מעיקר הדין דינו כדין תפילה דמצטרפים לדעת הרשב"א. ומיהו כיון דיש חולקים על הרשב"א, מוטב שלפני "רצה" יסלק הכהן עצמו מהמניין וכמבואר בשו"ע סי' קכ"ח, והיינו שלא יקראו לכהנים לעלות ובכה"ג ליכא ביטול מצוות עשה, ואין נכנסים לחשש ברכה לבטלה. ואם ח"ו יימשך תקופה זו לזמן ארוך, נדון בזה אם יש להתיר לצורך.

וכל פוסקים אלו אני כותב משיקול הדעת, שלא מצאתי כ"כ בפוסקים שידונו הלכה למעשה במצבינו, ויש לדון עוד בדברים אלו.

והעולה לדינא מכל זה:

א] עשרה שכנים הרואים אלו את אלו דרך החלון או מרפסת ביתם, וכולם שומעים את הש"ץ, מצטרפים למניין, וראוי שהש"ץ יוסיף תנאי שאם אין מצטרפין תהא תפילתו נדבה.

ב] באופן שיש שביל המפסיק בין הבתים, אותם העומדים במרפסות הגבוהות למעלה מעשרה טפחים יש להקל עכשיו שמצטרפים, אבל אותם העומדים מתחת עשרה טפחים אינם מצטרפים למניין כשיש שביל המפסיק ביניהם.

ג] אם הש"ץ רואה את כולם די בזה, וחשיב רואין אלו את אלו, אבל אם אין הש"ץ רואה את כולם, לא מהני מה שיש אחד מתוך המניין הרואה את כולם.

ד] בקריאת התורה כשמצטרפים באופן הנ"ל על ידי מרפסות, יעלה לתורה תחילה הבעל קורא או אחרים הנמצאים בבית זה, ולאחריהם אפשר לכבד בעליות את השכנים הנמצאים בשאר המרפסות ששומעים את קריאת התורה.

ה] לדעת הרבה פוסקים מצוות קריאת התורה היא חובת ציבור ולא חובת יחיד, ולדעתם המתפלל בביתו ביחידות אינו חייב מעיקר הדין לשמוע בקריאת התורה.

ו] במניינים אלו הנערכים במרפסות, מוטב לעת עתה שישלכו הכהנים עצמם מהמניין לפני "רצה", ולא יקראו להם לעלות לישא כפיהם.

והעיקר עלינו לזכור בימים אלו, שמקור הישועה תלוי בתשובה והתפילה והצדקה שהם מעבירים את רוע הגזירה, וכמה שמוטל עלינו חיוב השתדלות לקיים תקנות הרופאים וכמו שנאמר "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", הרי ביותר מוטל עלינו חיוב להרבות בתפילות ותחנונים, ועל כן בימים אלו יש להרבות בצדקה לעניים ובני תורה שמגן ומציל כתריס מפני הפורענות, וכמו כן ראוי לכל אחד להוסיף בכל יום תפילת "אבינו מלכנו" בשחרית סמוך לתפילה, שתפילת "אבינו מלכנו" כלול בה כל התפילות המועילות לביטול הגזירה, וכמו כן יש לומר תהלים לאחר כל תפילה, להחדיר אמונתנו כי הכל מיד ה' ואין כאן מכה טבעית בעלמא ח"ו.

והקב"ה שלח לנו מכה כזאת שאין לה תרופה להראות שאנו תלויים אך ורק בהקב"ה ואין מקרה בעולם כלל, ובפרט לעמו ישראל שתלויין בהשגחה פרטית אין דרך להינצל אלא על ידי רחמי שמים, ועלינו להרבות בצדקה וחסד, שכל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, ובזה נזכה להימלט ממידת הדין ולהיות ניצולים במידת הרחמים, וכבר נפסק בשו"ע (סי' תכ"ט ס"א) שחוב גמור מן הדין לתת מעות חיטין לנזקקים שיהא להם כל צרכיהם לחוג את הפסח בשמחה, ובפרט בימים אלו שרבים מטה ידם ואין ידם משגת להביא לחם לפי הטף לכלכל את בני ביתם דבר יום ביומו, ועל אחת כמה וכמה שאין בידם לקנות את צרכי החג, הרי בוודאי החובה מוטלת עלינו לדאוג לעניים, ועי"ז הקב"ה ישמור אותנו.

ואנו נקיים את תפקידנו בעת הזאת לפשפש במעשינו, נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה', ואז נראה נפלאות ה' וחסדיו, ושומר ישראל ישמור שארית ישראל, וירפא החולים ויציל אותנו מכל מחלה, ובקרוב ממש נזכה לביאת משיח צדקינו אכ"ר.

הנני המצפה לרחמי שמים מרובים

